



Den Haag, 29 november 2023

Geachte heer Plasterk,

Op 22 november 2023 vonden er Tweede Kamerverkiezingen plaats. Nieuw Sociaal Contract (NSC) kreeg bij deze verkiezingen het vertrouwen van ruim een miljoen kiezers en werd de vierde partij. Graag beantwoorden wij langs deze weg uw vragen over onze interpretatie van de verkiezingsuitslag, over de richting die wij als partij willen volgen en over de mogelijkheden die wij zien voor politieke samenwerking ten behoeve van een nieuw te vormen kabinet.

#### **Duiding van de verkiezingsuitslag**

De fractie van NSC constateert dat de PVV een overtuigende verkiezingsoverwinning heeft geboekt. Daarnaast hebben ook NSC, GroenLinks/PvdA en BBB een fors aantal zetels gewonnen. De huidige coalitiepartijen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie verloren hun meerderheid en hebben samen nog maar 41 zetels. De kiezer heeft een duidelijk signaal afgegeven. Veel mensen hebben genoeg van een politiek die wegkijkt van de serieuze problemen waarmee zij in hun dagelijks leven te maken hebben en niet bij machte is die op te lossen. De overheid stond niet naast zijn inwoners en schond soms zelfs hun grondrechten, zoals bij het toeslagenschandaal en de aardbevingen in Groningen. Regio's buiten de Randstad voelen zich genegeerd. Voor veel mensen is de verkiezingsuitslag vooral de hoop dat zij eindelijk gehoord worden. Al met al interpreteren wij de verkiezingsuitslag als een roep om een einde te maken aan de naar binnen gerichte bestuurscultuur waarbij, mede door het ontbreken van checks en balances, besluiten genomen zijn die burgers geschaad hebben in plaats van geholpen.

#### **Inzet Nieuw Sociaal Contract**

Wij beschouwen het als onze opdracht om vanuit de nieuwe politieke realiteit constructief bij te dragen aan een nieuw sociaal contract tussen overheid en samenleving. Een nieuwe regering moet de reële zorgen van mensen serieus nemen en een verbindende rol spelen in de samenleving. De fractie van NSC is bereid om medeverantwoordelijkheid te nemen voor het landsbestuur, maar zal alleen steun geven aan een regering die:

- Werkt op basis van de Grondwet en daarmee de grondrechten waarborgt (zoals godsdienstvrijheid, vrijheid van meningsuiting, censuurverbod), de grenzen van de democratische rechtsstaat bewaakt en in woord en daad zoekt naar verbinding in de samenleving;

- Internationale verdragen en rechterlijke uitspraken respecteert, onder meer over klimaat en mensenrechten;
- Kan rekenen op een vruchtbare samenwerking met de Tweede en Eerste Kamer, zodat de regering slagvaardig kan zijn;
- Met voorrang werkt aan hervormingen op het gebied van goed bestuur (hoofdstuk 1 van ons programma). Hierbij horen ook regels omtrent de integriteit en transparantie van politici en de structuur van politieke partijen;
- Forse maatregelen neemt met het oog op de bestaanszekerheid, aanpak van de wooncrisis en een houdbare migratie;
- De internationale reputatie van Nederland bewaakt en effectief kan opereren op het internationale toneel, in het bijzonder in de Europese Raad en bij bilaterale samenwerking met landen binnen en buiten de Europese Unie.

### **Politieke samenwerking**

Het ligt voor de hand om eerst met alle partijen te verkennen of en onder welke voorwaarden een parlementaire meerderheidsregering kan worden gevormd, waarvan de PVV als grootste partij deel uitmaakt. Het verkiezingsprogramma van de PVV bevat standpunten die naar ons oordeel in strijd zijn met de Grondwet. Kamerleden en ministers zweren bij de aanvaarding van hun ambt trouw aan de Grondwet en beloven dat zij de grondrechten van alle inwoners en de democratische rechtsstaat zullen waarborgen. Wij hebben in de afgelopen maanden consequent uitgesproken dat wij geen concessies doen aan deze principes. Hier trekken wij een harde grens.

Wij constateren dat de heer Wilders heeft gezegd dat hij de betreffende standpunten van zijn partij 'in de ijskast' wil zetten. Maar de betekenis hiervan is niet helder. Wat is dan nu de status van het PVV-verkiezingsprogramma? Hoe zeker kunnen we er van zijn dat Kamerleden en eventuele bewindspersonen zich in hun uitingen en bij stemmingen zullen houden aan de (Grond)wet, mede gelet op de uitspraak dat deze standpunten 'in het DNA' van de partij zitten? En wat betekent de uitspraak van de heer Wilders dat een regering met de PVV er zal zijn 'voor alle Nederlanders'? In de ogen van de NSC-fractie moet er eerst helderheid komen over de vraag of en hoe de PVV een verbindende rol gaat spelen in de samenleving en in een mogelijk samenwerkingsverband. Wij vinden het van belang dat de PVV eerst ondubbelzinnig aangeeft welke omstreden punten uit haar verkiezingsprogramma niet langer actueel zijn en vanuit welke bestuurscultuur en uitgangspunten de partij de komende jaren een constructieve bijdrage wil leveren aan het landsbestuur.

Daarnaast zien wij ook politiek-inhoudelijk veel obstakels om met de PVV tot overeenstemming te komen. Zo vinden wij het van belang dat Nederland civiele en militaire steun blijft geven aan Oekraïne, verwerpen wij speculaties over een Nexit en hechten wij aan financiële degelijkheid. Wel zien we raakvlakken op punten als houdbare migratie, bestaanszekerheid en landbouw/voedselzekerheid. Op het gebied van volkshuisvesting, klimaat en energie, financieel-economisch beleid, onderwijs, regionaal beleid en platteland/stikstof zien wij veel overeenkomsten met de programma's van BBB, CDA en VVD. Als het gaat om

bestaanszekerheid en een toegankelijke gezondheidszorg zien wij raakvlakken met de SP, ChristenUnie en GroenLinks/PvdA. Maar bij de keuzes op het gebied van onder meer economie, overheidsfinanciën en belastingen is de afstand met vooral GroenLinks/PvdA erg groot.

### **Vervolgproces**

Al met al ziet de NSC-fractie nu geen basis om onderhandelingen te starten met de PVV over een meerderheidsregering of een minderheidsregering.

Indien het vormen van een parlementaire meerderheidsregering met de PVV op basis van de verkenning en het vervolgproces niet mogelijk blijkt, dan komen varianten in beeld zoals een minderheidsregering met partijen die de PVV niet hebben uitgesloten (VVD, BBB), een zakenkabinet of een extraparlementair kabinet. In deze laatste varianten is er sprake van een lossere band tussen regering en Tweede Kamer. In ons verkiezingsprogramma staat dat wij een voorstander zijn van een dergelijk vernieuwend bestuursmodel.

Bij het vormen van een regering zal bovendien niet alleen aandacht moeten zijn voor de politieke verhoudingen in de Tweede Kamer, maar moet ook rekening gehouden worden met de samenstelling van de Eerste Kamer. Een coalitie van louter rechtse partijen heeft geen meerderheid in de Eerste Kamer. De uitdagingen waar Nederland voor staat zijn groot en vragen om een slagvaardig kabinet. Het is van belang om al op voorhand na te gaan hoe het draagvlak voor een nieuwe regering en het te voeren beleid kan worden verbreed.

Het valt daarom te overwegen om als volgende stap in het formatieproces twee informateurs aan te stellen die bij *alle* fracties inventariseren wat de centrale opgaven in de komende jaren zijn. Deze nadere verkenning moet een helder beeld opleveren van prioriteiten, beleidsvoorkeuren en mogelijke meerderheden per thema. Ook moet duidelijk worden welke oplossingen er binnen de Grondwet en internationale verdragen mogelijk zijn. De rol van informateur zou vervuld moeten worden door kandidaten met een goed begrip voor het maatschappelijk onbehagen en gevoel voor politieke en bestuurlijke verhoudingen. Desgewenst kunnen wij kandidaten voordragen.

Wij wensen u veel succes en wijsheid toe bij het afronden van uw verkenning.

Namens de fractie van Nieuw Sociaal Contract,

Pieter Omtzigt